

Foruden til dem, der har Tilknytning til henholdsvis Materialhandelen og Skotøjshandelen, og for hvem Undersøgelsernes Resultater kan være af Betydning at studere nærmere, kan det anbefales alle, der interesserer sig for den tekniske Fremgangsmaade ved Brancheundersøgelser inden for Detailhandelen at stifte Bekendtskab med de to Publikationer.

Svend Jensen.

Industriens Historie i Danmark, udgivet af Axel Nielsen. I. Bind, *Aksel E. Christensen*: Tiden indtil ca. 1730. I Kommission hos G. E. C. Gads Forlag. 1943. 222 Sider.

Efter 6 Aars Forløb foreligger nu første Bind af »Industriens Historie i Danmark«, hvis Udgivelse bekostes af Mønstedfonden. Udarbejdelsen af det foreliggende Bind har været betroet Dr. Aksel E. Christensen, som er en habil økonomisk Historiker, der for et Par Aar siden vakte Opmærksomhed ved sin Disputats om hollandsk Handel i Østersøen omkring Aar 1600.

Hvis — hvad man maa formode — de to andre Bind skal være af nogenlunde samme Format, er der Grund til at beklage Inddelingen af Værkets Stof. Forholdet vil da nemlig være det, at en Trediedel af Værket omhandler en Periode, hvor egentlig Industrivirksomhed kun fandtes under de beskednest mulige Kaar. Og det er endda saaledes, at Forfatteren ligefrem maa tage et Tag i sig selv for at fremfinde Træk, der synes ham fra denne svage Begyndelse at pege fremad. De er ikke mange. Ansvar for denne urimelige Disposition skal naturligvis ikke skydes Forfatteren i Skoene. For den hefter Udgiveren.

Det vanskelige Spørgsmaal om, hvad man skal forstaa ved Industri, er opfattet saaledes, at Industri er Virksomhed, der retter sig mod et ukendt Marked. Derved kommer mange Smaabedrifter naturligvis ogsaa med. Og det er navnlig forbavsende at se, hvor faa Arbejdere de berømte Mølleaafabrikker betjente sig af. Om disse Mølleaafabrikker gælder det iøvrigt som om hele den ældre merkantilistiske Industri, at det, at Bygningerne i mange Tilfælde i Dag endnu anvendes til Industri, ikke maa opfattes saaledes, at der er Tale om en fortsat Virksomhed. Husene har blot i deres lange Levetid rummet talrige forskellige Virksomheder med skiftende Ejere og Brancher.

Bogen rummer Fremdragelsen af et vældigt, til Dels hidtil ukendt Stof ordnet dels kronologisk, dels branchemæssigt, saa at der hermed er skabt en Haandbog i den ældre Industris Historie med et Utal af Oplysninger, der dog ofte paa Grund af Materialets Karakter er af saa ufuldstændig Beskaffenhed, at Sammenligninger vanskeligt kan drages. Naar den haandbogsagtige Behandling fremhæves, er det for med det samme at fastslaa, at Værket i sin Helhed vil forekomme en Ikke-Historiker ulæseligt.

Det vilde derfor maaske have været rimeligere at have delt Bogen i et Leksikon over Industrivirksomhederne for sig og saa have samlet Problemerne for sig.

Hovedproblemet bliver naturligvis, hvorfor disse talrige Forsøg, der havde Majestæternes udelte Bevaagenhed gennem hele Perioden fra Kristian

Foruden til dem, der har Tilknytning til henholdsvis Materialhandelen og Skotøjshandelen, og for hvem Undersøgelsernes Resultater kan være af Betydning at studere nærmere, kan det anbefales alle, der interesserer sig for den tekniske Fremgangsmaade ved Brancheundersøgelser inden for Detailhandelen at stifte Bekendtskab med de to Publikationer.

Svend Jensen.

Industriens Historie i Danmark, udgivet af Axel Nielsen. I. Bind, *Aksel E. Christensen*: Tiden indtil ca. 1730. I Kommission hos G. E. C. Gads Forlag. 1943. 222 Sider.

Efter 6 Aars Forløb foreligger nu første Bind af »Industriens Historie i Danmark«, hvis Udgivelse bekostes af Mønstedfonden. Udarbejdelsen af det foreliggende Bind har været betroet Dr. Aksel E. Christensen, som er en habil økonomisk Historiker, der for et Par Aar siden vakte Opmærksomhed ved sin Disputats om hollandsk Handel i Østersøen omkring Aar 1600.

Hvis — hvad man maa formode — de to andre Bind skal være af nogenlunde samme Format, er der Grund til at beklage Inddelingen af Værkets Stof. Forholdet vil da nemlig være det, at en Trediedel af Værket omhandler en Periode, hvor egentlig Industrivirksomhed kun fandtes under de beskednest mulige Kaar. Og det er endda saaledes, at Forfatteren ligefrem maa tage et Tag i sig selv for at fremfinde Træk, der synes ham fra denne svage Begyndelse at pege fremad. De er ikke mange. Ansvar for denne urimelige Disposition skal naturligvis ikke skydes Forfatteren i Skoene. For den hefter Udgiveren.

Det vanskelige Spørgsmaal om, hvad man skal forstaa ved Industri, er opfattet saaledes, at Industri er Virksomhed, der retter sig mod et ukendt Marked. Derved kommer mange Smaabedrifter naturligvis ogsaa med. Og det er navnlig forbavsende at se, hvor faa Arbejdere de berømte Mølleaafabrikker betjente sig af. Om disse Mølleaafabrikker gælder det iøvrigt som om hele den ældre merkantilistiske Industri, at det, at Bygningerne i mange Tilfælde i Dag endnu anvendes til Industri, ikke maa opfattes saaledes, at der er Tale om en fortsat Virksomhed. Husene har blot i deres lange Levetid rummet talrige forskellige Virksomheder med skiftende Ejere og Brancher.

Bogen rummer Fremdragelsen af et vældigt, til Dels hidtil ukendt Stof ordnet dels kronologisk, dels branchemæssigt, saa at der hermed er skabt en Haandbog i den ældre Industris Historie med et Utal af Oplysninger, der dog ofte paa Grund af Materialets Karakter er af saa ufuldstændig Beskaffenhed, at Sammenligninger vanskeligt kan drages. Naar den haandbogsagtige Behandling fremhæves, er det for med det samme at fastslaa, at Værket i sin Helhed vil forekomme en Ikke-Historiker ulæseligt.

Det vilde derfor maaske have været rimeligere at have delt Bogen i et Leksikon over Industrivirksomhederne for sig og saa have samlet Problemerne for sig.

Hovedproblemet bliver naturligvis, hvorfor disse talrige Forsøg, der havde Majestæternes udelte Bevaagenhed gennem hele Perioden fra Kristian

den Fjerde til Frederik den Fjerde, bestandigt mislykkedes. Forfatteren peger med Rette paa Statsdriftens Farlighed. Den manglende Sagkundskab hos de ledende bringer Gang paa Gang Standsning af Værkerne. En anden Ting er Statens Finansforhold, der aldrig tillod de virkelig store Fremstød. Gav Foretagendet ikke Bonus, var man tilbøjelig til hurtigt at likvidere det. Vi finder derfor ofte det mærkelige Forhold, at der i det ene Femaar opstaar en lang Række Virksomheder, der likvideres i det næste. En anden Ting er den altfor daarlige Arbejdskraft. Selv om Mestre og Svende maatte indforskrives i stort Tal, anvendtes der dog ogsaa ufaglært Arbejdskraft af den ringeste Art. Thi her kunde den merkantilistiske Regering aldrig undlade at forsøge paa at ride to Heste samtidigt. Den ufaglærte Arbejdskraft i de kgl. Manufakturer, der skulde fremstille navnlig Soldaterklæde, leveredes af Tugthuslemmer, Arbejdsuvillige, Gamle og Fatige. Manufakturpolitikken skulde med Djævelens Vold og Magt kombineres med Socialpolitik.

De Steder i Europa, hvor Manufakturpolitikken havde Succes, var navnlig der, hvor den organiseredes med de Handlende som »Forlæggere«. Her var det Staten, der var Forlægger. Man forsøgte ogsaa at faa f. Eks. Klædekræmmerne til det, men næppe med den rigtige Forstaaelse. Tværtimod bekæmpede de københavnske Handlende paa enhver Maade den danske Industri, og naar de blev tvunget til at sælge dens Produkter, saboteredes Salget paa alle mulige Maader.

Dr. Christensen er en meget nøgtern Mand. Han er paa ingen Maade Tilhænger af vedtagne Konventioner med Hensyn til Definitioner eller Afgrænsning af Perioder. Han har næsten Sky derfor. Der er derfor ingen haandfaste Betragtninger, hvad der i og for sig tjener Forfatterens Realitetssans til Ære, men som ikke letter Tilegnelsen af Bogens Stof.

Den gamle Industri er blevet uden væsentlig Indflydelse paa den senere merkantilistiske, hvis Linier op til Nutiden endda er meget faa. Den har derfor næppe fortjent en saa indgaaende Beskrivelse. *Jens Vibæk.*

Knud Larsen: Biblioteksorientering for Handelshøjskolens studerende. Handelshøjskolen i København, Skriftrække A, Nr. 2. Einar Harcks Forlag. 1943. 124 Sider. 4,75 Kr.

Det er undertiden blevet sagt, at det er mindre vigtigt at *vide* alt, end det er at være klar over, *hvor* man kan finde Besked derom. Det Oplysningssted, der dermed sigtes til, er *Litteraturen*, det skrevne Ord. Litteraturen er en stedse beredvillig, taalmodig og — man fristes til at sige alvidende Hjælper. Blot man forstaar at bruge den! Men det koster Tid og ofte meget forgæves Arbejde, hvis man gennem egne Erfaringer og fra Begyndelsen uden fast Plan og Overblik skal naa til Beherskelse af de mange biblioteksmæssige Hjælpemidler, der er nødvendige for ret at aabne Døren til Litteraturens Verden. Den foreliggende »Biblioteksorientering« er en Haandsrækning til paa mere rationel Vis at naa dette Maal.

Bogen er udarbejdet af Bibliotekar Knud Larsen og henvender sig — som Titlen angiver — specielt til de studerende ved Handelshøjskolen. Ganske særlig har den en Mission ved den Undervisningsform, der ind-